

tained, published at the expense of the State Budget of Ukraine; 6) the Red Book of Ukraine shall be published, disclosed and distributed by the competent state governing body – the Cabinet of Ministers of Ukraine at least once per 10 years; 7) the Red Book of Ukraine establishes facts and contains other information of legal significance.

The legal value of the Red Book of Ukraine is as follows: 1) it is the official state recognition of the problem of the disappearance or significant decrease of the number of species of wildlife on its territory and recognizing the need to address it, including through international cooperation; 2) it is an official state document; 3) the provisions of the Red Book of Ukraine are applied not independently, but only in conjunction with other legal provisions; 4) it is the document, which at the state level determines which species of wildlife are rare and endangered and that require special protection in Ukraine; 5) it is the basis for the development and implementation of state programs (action plans) for the protection of wildlife; 6) it is mandatory for consideration in the development of regulations, distribution of productive forces, resolving the issue of land allocation, development of project and project planning documentation, conducting environmental impact assessments; 7) it establishes restrictions on the use of specific types of wildlife included to it; 8) it stimulates at the state level taking a number of actions and approval of the necessary decisions on the protection of species of wildlife included thereto; 9) it is a part of the state financial relations (generates financing at the expense of the State Budget of Ukraine); 10) it contributes to the protection of wildlife species, not only within the country, but also at the international level; it is the basis, the object of international relations, programs and financing; 11) it is the basis for establishing by the state of new offenses and legal responsibility, including the enhanced.

Key words: *the Red Book of Ukraine, legal nature, rare animals, animal protection.*

УДК 349.6

І. В. ОЛЕЩЕНКО,
аспірантка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті викладено результати аналізу законодавства ЄС у сфері екологічного менеджменту. Здійснено класифікацію відповідних нормативно-правових актів ЄС. Розроблено принципи здійснення екологічного менеджменту на підприємствах. Викладено пропозиції щодо удосконалення системи державного регулювання екологічного менеджменту на підприємствах в Україні з урахуванням досвіду ЄС та європейських країн.

Ключові слова: *екологічний менеджмент, охорона довкілля, екологічне законодавство ЄС, принципи екологічного менеджменту.*

Олещенко І. В. Европейский взгляд на законодательное регулирование экологического менеджмента на предприятиях

В статье изложены результаты анализа законодательства ЕС в сфере экологического менеджмента. Осуществлена классификация соответствующих нормативно-правовых актов ЕС. Разработаны принципы осуществления экологического менеджмента на предприятиях. Изложены предложения по совершенствованию системы государственного регулирования экологического менеджмента на предприятиях в Украине с учетом опыта ЕС и европейских стран.

Ключевые слова: *экологический менеджмент, охрана окружающей среды, экологическое законодательство ЕС, принципы экологического менеджмента.*

Oleshchenko I. The European view on legal regulation of environmental management at enterprises

The article sets out analysis of EU legislation in the field of environmental management. The relevant legal acts of the EU are classified. Principles of the environmental management at enterprises are developed. Suggestions for improvement of the state regulation of environmental management systems at enterprises in Ukraine are set forth based on the experience of the EU and European countries.

Keywords: *environmental management, environmental protection, EU environmental legislation, principles of the environmental management.*

За роки незалежності в Україні сформовано доволі розвинену систему екологічного законодавства, яке, поміж іншого, регулює і питання організації екологічного менеджменту на підприємствах. Проте за останні роки накопичення проблем у цій сфері законодавства дедалі більше випереджає темпи їх вирішення, не кажучи вже про суттєве зниження якості нових актів законодавства. Нові вимоги та можливості для підвищення ефективності правового регулювання екологічного менеджменту на підприємствах відкриваються під впливом все більш відчутної інтеграції України до Європейського Союзу, у процесі адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, все більш активного вивчення та запозичення досвіду ЄС та зарубіжних держав у цій сфері.

На даний час екологічне законодавство ЄС – це чітко регламентована за структурою та змістом система, що охоплює понад 300 нормативно-правових актів¹, які стосуються різних питань щодо водних, земельних та інших природних ресурсів, відходів, шумового забруднення, і справляє дедалі значніший вплив не лише на держави – члени ЄС, а й на інші європейські держави.

Проведений аналіз цих актів в контексті регулювання екологічного менеджменту дозволяє об'єднати їх в наступні групи за ознакою сфери регулювання: 1) політичні акти, які визначають загальні засади сучасної політики ЄС у сфері екологічного менеджменту на підприємствах²; 2) Акти, що стосуються питань використання природних ресурсів, забруднення довкілля та поводження з відходами³; 3) Акти, що визначають процедурні аспекти здійснення екологічного менеджменту⁴.

При цьому екологічний менеджмент прийнято визначати як систему управління діяльністю підприємства, яка має на меті зменшення негативних впливів на довкілля, а також формування системи запобігання й уникнення подібного впливу, що додатково дає можливість мінімізувати витрати на виробництво та освоєння підприємствами виробництва нових видів продукції.

Екологічний менеджмент, на відміну від екологічного управління, є добровільною, ініціативною діяльністю суб'єктів господарювання, спрямованою на реалізацію їх власних екологічних цілей, проектів і програм, розроблених на основі принципів екоефективності та екосправедливості. Метою екологічного менеджменту є пошук найбільш конкурентоспроможних рішень у сфері керування природоохороною діяльністю суб'єктів господарювання⁵.

У науковій літературі виділяють два підходи при побудові системи екологічного менеджменту на підприємстві: пасивний та активний. При пасивному підході компанії обмежуються мінімальним виконанням законодавчо встановлених норм та правил. Активна ж позиція підприємства ґрунтується на системі мотивації до здійснення екологоорієнтованої діяльності і сприяє виникненню низки переваг для компанії, таких як: підвищення ступеня екологізації підприємницької діяльності; зниження рівня захворюваності населення; зміцнення ресурсного потенціалу; збільшення прибутку й стабільності виробництва за рахунок раціонального використання природних ресурсів; покращення іміджу підприємства на внутрішньому й зовнішньому ринку; зростання конкурентоспроможності; зменшення поточних і капітальних витрат на здійснення превентивних природоохоронних заходів; зменшення вірогідності аварійних ситуацій; зменшення платежів за викиди (скиди) забруднюючих речовин та розміщення відходів; зменшення розмірів штрафів за екологічні правопорушення та платежів на відшкодування заподіяних збитків; покращання відносин з органами влади та державного контролю; посилення мотивації персоналу; підвищення ефективності праці; розширення доступу до банківських кредитів та системи страхування; підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємства; активізація інвестиційно-інноваційної активності та можливості виходу на нові ринки тощо⁶.

Початком розвитку екологічного менеджменту слід вважати розроблення Британським інститутом стандартизації у 1992 р. стандарту BS 7750 (Specification for Environmental Management System)⁷. Таким чином, уперше стандартизувалася не наявність шкідливих речовин у матеріалах чи компонентах доквілля, а порядок управлінської процедури на підприємствах⁸. У березні 1992 р. ЄС були оприлюднені «Вимоги до екоаудитування», підготовлені відповідно до висновків і рекомендацій Міжнародної комісії з доквілля і розвитку, викладених у її Доповіді «Наше спільне майбутнє» (1987), за якими пріоритет надається превентивним заходам і принципам розподілу відповідальності в охороні доквілля, системному поєднанню цілей економічного, соціального та екологічного розвитку⁹.

1993 р. стандарт BS 7750 був прийнятий як документ ЄС. Відповідно до стандарту жорстко регламентувалися забруднення доквілля, в тому числі і шумові, витрати енергії на виробництво продукції тощо. Було передбачено, що продукція, що виготовлена з додержанням цього стандарту, отримує знак «Зеленого голуба», який дає переваги на ринку товарів¹⁰.

У 1993 р. Рада ЄС ввела у дію «Правила добровільної участі компаній промислового сектору в Схемі екологічного управління й аудиту Європейського Співтовариства» (Схема EMAS). Метою введення EMAS було сприяння поліпшенню характеристик доквілля, пов'язаних з промисловою діяльністю, за рахунок залучення компаній у процес активного управління доквіллям. Ці правила передбачають зменшення впливу на доквілля до рівня, що відповідає застосуванню економічно обґрунтованої і кращої з доступних технологій. При цьому визначено, що зазначена схема не повинна суперечити існуючим зако-

нам ЄС чи технічним стандартам, що стосуються управління довкіллям, і завдавати шкоди діяльності інших компаній.

Компанія, яка вирішила стати учасником EMAS, повинна виконати низку умов, а саме: офіційно прийняти політику в галузі довкілля; перевірити свою діяльність і з урахуванням результатів перевірки розробити Програму в сфері довкілля; впровадити Систему управління довкіллям; забезпечити проведення екологічного аудиту, а також підготувати Заяву щодо довкілля.

Активне застосування системи EMAS почалося з кінця 1995 р. Уже до березня 1996 р. в ЄС було зареєстровано 142 компанії, що беруть участь у реалізації цієї програми, серед яких 114 компаній (80%) представляли Німеччину. У 1997 р. найбільшу вагу за кількістю компаній, що приєдналися до системи EMAS, після Німеччини мали Австрія – 8% і Велика Британія – 6%. На частку Франції, Нідерландів, Данії, Бельгії, Швеції та Ірландії разом припадало менше 10% зареєстрованих компаній¹¹.

Інститут оцінки впливу на довкілля (ОВД) як один з інструментів екологічного менеджменту у країнах ЄС почав свій розвиток на національному рівні ще у першій половині 1970-х років. Загальноєвропейського статусу він набув 1985 р. з прийняттям Директиви Ради 85/337/ЄЕС про оцінку впливу деяких державних та приватних проєктів на довкілля. До цієї Директиви тричі вносилися зміни – у 1997, 2003 та 2009 рр. Крім того, 2011 р. було ухвалено нову кодифіковану Директиву Європейського Парламенту та Ради 2011/92/ЄС про оцінку впливу деяких державних та приватних проєктів на довкілля.

В останній Директиві було передбачено такі етапи ОВД:

- «скринінг» – визначення доцільності проведення ОВД;
- «скоупінг» – визначення конкретного змісту та обсягу дослідження впливу на довкілля; проводиться він на вимогу забудовника;
- надання уповноваженому органу звіту ОВД, що охоплює прямий і непрямий вплив проєкту на здоров'я людей, усі елементи довкілля, матеріальні цінності та культурну спадщину, а також характеризує взаємодію відповідних чинників; одним із основних пунктів звіту є розгляд альтернатив проєкту;
- інформування громадськості та природоохоронних органів, проведення консультацій;
- прийняття рішення уповноваженим органом, враховуючи результати консультацій;
- інформування громадськості щодо прийнятого рішення; можливе судове оскарження ухвали громадянами.

Важливий етап європейської процедури ОВД – залучення до процесу прийняття рішень усіх заінтересованих сторін і проведення з ними консультацій. Зокрема, Директива передбачає консультації з громадськістю та з органами влади інших країн у разі можливих транскордонних впливів. Водночас Директива наголошує на необхідності забезпечення участі громадськості саме на ранніх етапах проведення ОВД і вимагає встановлення достатніх часових рамок для таких консультацій. Також Директива гарантує повну прозорість і публічність процедури ОВД. Опублікуванню підлягають рішення про необхід-

ність проведення ОВД, матеріали ОВД, інформація про видачу дозволу на реалізацію проекту¹².

Появу серії Міжнародних стандартів ISO 14000 – систем екологічного менеджменту на підприємствах і в компаніях – часто називають однією з найбільш значних міжнародних природоохоронних ініціатив. Ключовим поняттям серії ISO 14000 є поняття системи екологічного менеджменту в організації. Центральним документом стандарту вважається ISO 14001 – «Специфікації і посібник з використання систем екологічного менеджменту». Всі інші документи розглядаються як допоміжні, наприклад, ISO 14004 містить більш розгорнутий посібник зі створення системи екологічного менеджменту, серія ISO 14040 визначає методологію «оцінки життєвого циклу», що може використовуватися при оцінці екологічних впливів, пов'язаних із продукцією організації (таку оцінку передбачає стандарт ISO 14001)¹³.

Незважаючи на те, що стандарти ISO 14000 є добровільними, в ЄС існує усталена практика, за якою країни Союзу допускають на свій ринок продукцію лише тих компаній, які мають сертифікати ISO. Компанії, сертифіковані за цим стандартом, не лише мають чимало переваг для себе та суспільства у розв'язанні екологічних проблем, економії природних ресурсів, зменшенні ризику екологічної відповідальності. Більше того, основні банки багатьох держав, зокрема Швейцарії та Німеччини, вже давно не виділяють кредити за відсутності екологічного обґрунтування проектів, здійснених з додержанням зазначеного стандарту¹⁴.

Станом на початок 2015 р. в Україні за стандартом ISO сертифіковано 1397 підприємств. Цей показник уже є чималим, однак ще є до чого прагнути. Адже впровадження систем екологічного менеджменту, ширше використання європейського досвіду у цій сфері на підприємствах України сприятиме не лише досягненню екологічних цілей, а й підвищенню соціальної відповідальності бізнесу, забезпеченню системного підходу до розв'язання різноманітних проблем, створенню додаткових можливостей для зменшення витрат унаслідок більш раціонального використання природних ресурсів, зменшення утворення відходів, зростанню конкурентоспроможності підприємства за рахунок поліпшення його репутації, оптимізації виробничих процесів, залучення висококваліфікованої робочої сили.

Безсумнівним є те, що використання екологічного менеджменту як додаткового інструменту до існуючого екологічного контролю з боку державних органів створить також умови для більш раціонального використання ресурсів, підвищення якості продукції, безпеки персоналу та охорони довкілля, сприятиме пошуку додаткових можливостей для підприємств не лише екологічного, а й економічного та соціального характеру, підвищить ефективність менеджменту якості та загальної системи управління. Активізація зусиль щодо організації функціонування системи екологічного менеджменту сприятиме досягненню стабільних результатів діяльності, збільшенню мотивації компанії та її працівників, ідентифікує наявні проблеми та ініціює розробку оптимальних варіантів вирішення поставлених завдань для збереження довкілля¹⁵.

З огляду на викладене, на даний час в Україні гостро назріла необхідність розширення практики навчання екологічному менеджменту з метою підвищення почуття відповідальності кожної людини, кожного господарюючого суб'єкта за збереження довкілля та раціональне використання природних ресурсів, маючи на увазі не лише інтереси нинішнього, а й майбутніх поколінь, адже реалізація екологічного менеджменту має безпосередній і довгостроковий вплив на стан довкілля. Обов'язковою умовою функціонування системи екологічного менеджменту є постійне вдосконалення процесів екологічно орієнтованого розвитку підприємства. У цьому контексті заслуговує на увагу позитивна практика Німеччини, де запроваджена фінансова підтримка малим та середнім підприємствам для розвитку їх політики, спрямованої на охорону довкілля (наприклад, надання консультаційних послуг з питань збереження енергії, навчання, ознайомлення зі схемами екологічного менеджменту, інвестування у відновлювані енергії тощо)¹⁶.

Нині можна стверджувати, що системи стимулювання впровадження екологічного менеджменту в Україні і за кордоном суттєво відрізняються. Для Заходу – це насамперед усвідомлене бажання підвищити свій імідж і увійти до числа лідерів на ринку, що дає шанси гарантовано одержати додаткові доходи, кредити у банку, нових споживачів. В Україні ж це переважно прагнення підприємства одержати в законодавчому порядку додаткові пільги в оподаткуванні, кредитуванні, інвестуванні, реалізації соціальних програм.

Така ситуація значною мірою пояснюється різним рівнем економічного розвитку та життя населення, існуючою централізацією в сфері управління природоохоронною діяльністю в Україні, все ще домінуванням державної форми власності, відсутністю теоретико-методичних засад адаптації міжнародних стандартів у галузі екологічного менеджменту до реальних умов в Україні, недостатнім рівнем розвитку екологічної самосвідомості та екологічної культури, низьким рейтингом вітчизняних виробників на світовому ринку¹⁷.

Тому, з огляду на прагнення України до вступу до ЄС, важливим є запровадження європейських стандартів не лише виробництва та охорони природи, а й мислення, організації суспільного життя. Екологічний менеджмент має бути також реально визнаний як один з найважливіших європейських і міжнародних стандартів забезпечення прав людини на безпечне життя, оцінювання його рівня.

Варто також зазначити, що основні акти ЄС, що регулюють питання екологічного менеджменту, підлягають імплементації в українське законодавство відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС¹⁸. Отже, запроваджуючи екологічний менеджмент, Україна не лише декларує своє право на входження в європейську спільноту, а й підтверджує зазначені наміри практичними діями¹⁹.

За цих обставин потребує вдосконалення як законодавство України щодо екологічного менеджменту, так і державна політика щодо його запровадження. Для цього при імплементації європейських норм до законодавства України необхідно, поміж іншого, здійснити систематизацію законодавства для розроб-

ки злагодженої системи регулювання та підтримки здійснення екологічного менеджменту на різних рівнях. Екологічний менеджмент має стати важливою складовою загальної системи управління суб'єкта господарювання, що зумовлює його функціонування на загальноприйнятих управлінських принципах.

Зважаючи на здійснені раніше доробки²⁰, пропонується виділити такі принципи екологічного менеджменту на підприємствах:

1. Системності, що визначає екологічний менеджмент як комплекс взаємозалежних елементів, які у своєму поєднанні забезпечують найкращу реалізацію його цілей.

2. Стандартизованості, в основі якого лежить регламентація організації екологічного менеджменту відповідними стандартами. Об'єктами стандартизації є: технологічні операції, технологічні процеси виробництва й контролю; методи організації управління; засоби технологічного оснащення; форми документів; класифікатори техніко-економічної інформації; матеріальні та трудові нормативи тощо.

3. Стабільності, що передбачає сталість нормативно-правового регулювання здійснення екологічного менеджменту на підприємствах.

4. Індивідуальної відповідальності, що полягає у визначенні обов'язку підприємства з розроблення та реалізації власної екологічної політики і гарантуванні ним виконання прийнятих екологічних зобов'язань.

5. Відкритості та доступності, тобто забезпечення свободи доступу до інформації та простоту організації екологічного менеджменту.

6. Постійного розвитку, який передбачає безперервне відстеження рівня ефективності систем екологічного менеджменту на підприємствах, поетапне їх вдосконалення, впровадження нових прогресивних технологій виробництва та управління.

7. Послідовності, що передбачає непорушність процесів удосконалення екологічного менеджменту для забезпечення постійних позитивних результатів та незмінної уваги до охорони довкілля.

8. Екоефективності, що передбачає мінімізацію негативного впливу господарської діяльності підприємства на довкілля та мінімізацію використання природних ресурсів.

9. Екосправедливості, що передбачає справедливий розподіл між усіма учасниками виробничого циклу, його допоміжними сферами, державою, місцевими громадами, дослідниками довкілля, іншими заінтересованими суб'єктами вигод та ризиків, які виникають у процесі використання природних ресурсів та господарської діяльності підприємства в цілому.

Підприємства повинні не лише дотримуватися вимог екологічної безпеки, брати до уваги екологічні стандарти, нормативи та ліміти використання природних ресурсів при здійсненні господарської та управлінської діяльності, забезпечувати безпечність життя і здоров'я населення, запобігати забрудненню довкілля, впроваджувати маловідходні та безвідходні технології на виробництвах, сприяти відтворенню та відновленню використовуваних природних ресурсів, компенсувати нанесену довкіллю шкоду, підвищувати відповідаль-

ність, а й дотримуватись усіх вищезазначених принципів екологічного менеджменту.

Спираючись на європейський досвід та кращі практики в інших сферах, вважаємо за доцільне сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Необхідним є більш повне врахування в Україні одного з основних принципів охорони довкілля при здійсненні державної політики у сфері екологічного менеджменту, за яким вимагається тісніше поєднання заходів стимулювання й примусу. Запроваджені мораторій на проведення перевірок державними органами негативно вплинув на стан довкілля, організацію контролю за додержанням підприємствами вимог екологічного законодавства, розвитку системи екологічного менеджменту. З огляду на це важливим є як підвищення дієвості контролю з боку державних органів та посилення відповідальності суб'єктів господарювання, так і позитивне стимулювання підприємств до впровадження систем екологічного менеджменту. Такими заходами можуть бути, наприклад, державні конкурсні програми на кращі системи екологічного менеджменту, кращі інновації, кращий досвід у цій сфері, створення умов для надання підприємствам, що запровадили систему екологічного менеджменту, більш сприятливих умов на ринку інвестицій, при реалізації їх продукції.

2. Доцільною є організація підготовки у вищих навчальних закладах та системі підвищення кваліфікації спеціалістів з питань впровадження та здійснення екологічного менеджменту на підприємствах.

3. Міністерство екології та природних ресурсів України могло б надавати адміністративні послуги у вигляді консультацій з питань підтримки впровадження та розвитку систем екологічного менеджменту. Важливим фактором мало б стати розроблення на основі українського та європейського досвіду та опублікування Міністерством Керівництва з впровадження систем екологічного менеджменту на підприємствах України.

4. З огляду на доволі високу вартість запровадження систем екологічного менеджменту, в державних банках варто б запровадити низькопроцентні кредити на ці потреби, реалізувати державні програми підтримки шляхом надання дотацій або ж погашення частини банківських процентів у разі залучення підприємствами кредитів на впровадження систем екологічного менеджменту тощо.

1. *Матківський М. П.* Екологічний менеджмент: законодавство Європейського Союзу та українські перспективи/ Матківський М. П., Случик В. М. // Вісник. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 8. – С. 34-38. 2. *Директива № 2000/60/ЄС* Встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики від 23 жовтня 2000 року; *Рішення № 2179/98/ЄС* про перегляд програми політики і дії щодо навколишнього середовища Європейського Співтовариства сталого розвитку «В напрямку екологічної сталості» від 24 вересня 1998 року; *Рішення Європейського Парламенту та Ради № 1386/2013/ЄС* про Загальну програму дій Союзу з охорони навколишнього середовища до 2020 року «Жити добре в рамках обмеженості ресурсів нашої планети» від 20 листопада 2013 року (7-ма Програма ЄС). 3. *Директива Європейського Парламенту та Ради № 2008/98/ЄС* про відходи та скасування деяких Директив від 19 листопада 2008 року; *Директива № 2006/21/ЄС* про управління відходами видобувних підприємств від 15 березня

2006 року, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС; *Директива* Європейського Парламенту та Ради № 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль забруднення) від 24 листопада 2010 року; *Директива* Європейського Парламенту та Ради № 2002/49/ЄС стосовно оцінки та управління процесами пов'язаними з шумом від 25 червня 2002 року; *Директива* № 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та заходи щодо його очищення від 21 травня 2008 року; *Регламент* Європейського Парламенту та Ради № 166/2006 про створення Європейського реєстру вивільнення та переміщення забруднюючих речовин від 18 січня 2006 року. **4.** *Директива* Європейського Парламенту та Ради № 2001/42/ЄС про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля від 27 червня 2001 року; *Директива* Європейського Парламенту та Ради № 2011/92/ЄС про оцінку впливу деяких державних та приватних проєктів на довкілля від 13 грудня 2011 зі змінами, внесеними Директивою 2014/52/ЄС від 16 квітня 2014 року; *Директива* Європейського Парламенту та Ради № 2004/35/ЄС про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди від 21 квітня 2004 року; *Директива* № 2003/35/ЄС про участь громадськості у розробці деяких планів та програм, пов'язаних з навколишнім природним середовищем, і внесення змін до Директив Ради 85/337/ЄС та 96/61/ЄС щодо участі громадськості та доступу до правосуддя від 26 травня 2003 року; *Директива* № 2003/4/ЄС про доступ громадськості до інформації про навколишнє природне середовище від 28 січня 2003 року та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄС; *Регламент* № 66/2010 про знак екомаркування Європейського Союзу від 25 листопада 2009 року. **5.** *Нападовська Л. А.* Європейський досвід корпоративної соціальної відповідальності та екологічного менеджменту (на прикладі Німеччини) / Нападовська Л. А. // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 2. – Ст. 39-48. **6.** Там же; *Сагайдак Ю. А.* Екологічний менеджмент: нові можливості діяльності українських підприємств / Сагайдак Ю. А. // Економіка. Управління. Інновації. – 2015. – Вип. № 2 (14). **7.** *Матківський М. П., Случик В. М.* Екологічний менеджмент: законодавство Європейського Союзу та українські перспективи / Матківський М. П., Случик В. М. // Вісник. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 8. – С. 34-38. **8.** *Основи екології.* Екологічна економіка та управління природокористуванням / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 759 с. **9.** *Матківський М. П., Случик В. М.* Екологічний менеджмент: законодавство Європейського Союзу та українські перспективи / Матківський М. П., Случик В. М. // Вісник. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 8. – С. 34-38. **10.** *Основи екології.* Екологічна економіка та управління природокористуванням / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 759 с. **11.** *Луцик Р. В.* Особливості використання системи екоменеджменту та екоаудиту в країнах Європи / Луцик Р. В., Панасюк І. В. // Вісник КНУТД. – 2007. – № 3. – 177 с. – С. 116. **12.** *Інститут екологічної експертизи в Україні – модернізація на європейський лад / К. Малигіна // Європейські акценти.* МЦПД. – 2012. – Число 16. **13.** *Луцик Р. В.* Особливості використання системи екоменеджменту та екоаудиту в країнах Європи / Луцик Р. В., Панасюк І. В. // Вісник КНУТД. – 2007. – № 3. – 177 с. – С. 144. **14.** *Матківський М. П.* Екологічний менеджмент: законодавство Європейського Союзу та українські перспективи / Матківський М. П., Случик В. М. // Вісник. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 8. – С. 34-38. **15.** *Сагайдак Ю. А.* Екологічний менеджмент: нові можливості діяльності українських підприємств / Сагайдак Ю. А. // Економіка. Управління. Інновації. – 2015. – Вип. № 2 (14). **16.** *Нападовська Л. А.* Європейський досвід корпоративної соціальної відповідальності та екологічного менеджменту (на прикладі Німеччини) / Нападовська Л. А. // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 2. – Ст. 39-48.

17. Луцик Р. В. Особливості використання системи екоменеджменту та екоаудиту в країнах Європи / Луцик Р. В., Панасюк І. В. // Вісник КНУТД. – 2007. – № 3. – 177 с. – С. 118-119. 18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 75. – Ст. 2125. 19. Луцик Р. В. Особливості використання системи екоменеджменту та екоаудиту в країнах Європи / Луцик Р. В., Панасюк І. В. // Вісник КНУТД. – 2007. – № 3. – 177 с. – С. 118-119. 20. Сагайдак Ю. А. Екологічний менеджмент: нові можливості діяльності українських підприємств / Сагайдак Ю. А. // Економіка. Управління. Інновації. – 2015. – Вип. № 2 (14).

Oleshchenko I. The European view on legal regulation of environmental management at enterprises

The article sets out analysis of EU legislation in the field of environmental management. New opportunities to improve effectiveness of legal regulation of environmental management at enterprises arise under the impact of tangible integration of Ukraine to the EU.

The analysis of legislative acts of the EU in the sphere of environmental management enabled to combine them into the following groups under the regulation sphere: 1. Political acts, which define the general principles of the current EU policy in the field of environmental management at enterprises; 2. Acts, which concern to the use of natural resources, pollution and waste management; 3. Acts, which define the procedural aspects of environmental management execution.

The following principles of the environmental management at enterprises are developed: systemacity, standardization, stability, individual responsibility, transparency and accessibility, permanent development, consistency, environmental effectiveness, environmental fairness.

Based on the European experience and best practices in other spheres the following conclusions and recommendations are made:

1. It is necessary to take into account more one of the basic principles of environmental protection in the state policy in the field of environmental management realization – closer combination of stimulation and enforcement. It is important to improve efficiency of control by the state authorities and to increase enterprises' liability, as well as positive encouragement of companies to implement environmental management systems. These measures may include, for example, state competitive programs for better environmental management system, best innovation, best practices in this sphere, creating the conditions for granting enterprises that have implemented an environmental management system a more favourable investment market conditions.

2. The training of personnel in higher educational institutions specialized in environmental management implementation and execution should be organized.

3. The Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine could provide administrative services in the form of advice and support of the implementation of environmental management systems.

4. Considering the relatively high cost of environmental management systems implementation a low-interest loans for these purposes should be established in state banks. Also state support programs by providing grants or interest repayment of bank loans in case of involvement in the implementation of environmental management systems could be established.

5. Another important factor could be elaboration based on Ukrainian and European experience and publication of the Guidance on the implementation of environmental management systems in Ukraine by the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine.

Keywords: *environmental management, environmental protection, EU environmental legislation, principles of the environmental management.*